

"כתר תורה" שער תרי"ג מצות

בו יבואר מעלת וחשיבות לימוד התרי"ג מצות, וגודל הענין לחזור עליהם תמיד, כדי לזכור בעל פה כל התרי"ג מצות. מלוקט מפי ספרים וסופרים, וגם מעשה רב מכמה צדיקים שנהגו כן.

ולתועלת הענין העתקנו כאן התרי"ג מצות בקצרה שנתחלק לשבעת ימי השבוע, כפי שנדפס בהרבה ספרים כדי שיקל לחזור בקביעות ולגומרם בכל שבוע ושבוע.

1. ושננתם לבניך שיהיו מצות התורה מחודדין בפוך ובפי בניך

כתב הרבינו משה מקוצי זכרוננו צדיק לברכה בעל הסמ"ג (בהקדמתו על העשין) וזה לשונו: **המצות אשר צוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם** אף על פי שאינם צריכין עתה, כי על כל המצות נטוינו ולמדתם אותם ונאמר שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם וגו', ונאמר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם הא למדת שהשמירה והעשייה שני דברים הם כו', וכן אמרו ושמרתם זה המשנה ועשיתם זו העשייה כו' והתורה הזהירה ושננתם לבניך שיהיו מצות התורה מחודדין בפוך ובפי בניך וכו' עד כאן לשונו.

2. וזכרתם ועשיתם את כל מצותי – הזכירה כמעשה

רבינו יצחק מקורביל בעל הסמ"ק כתב (בהקדמה) וזה לשונו: **יש הרבה מצות שאין אדם חייב לעשות עד שבאו לידו וכשהוא קוראם ומעלם בלבו לעשותם מעלה עליו**

הקדוש ברוך הוא כאילו עשה המצוה כו' וכן מצינו גבי ישראל שנאמר וילכו ויעשו בני ישראל את הפסח [וכדפרש"י שם] ועוד כדאיתא בספרי וזכרתם ועשיתם את כל מצותי מכאן שהזכירה כמעשה עד כאן לשונו.

3. גודל מעלת אמירת ולימוד התרי"ג מצות

גם הגאון הקדוש השל"ה זכרונו לברכה כתב בחלק תורה שבכתב בהקדמתו לתרי"ג מצות והאריך מאוד בגודל מעלת אמירת ולימוד התרי"ג מצות ולכן סידר שם סדר התרי"ג מצות כדעת הרמב"ם זכרונו לברכה עיין שם, ועיין בספר מצות השם בהקדמה מכל זה.

4. הש"ך ז"ל הדפיס הקונטרס "פועל צדק" על התרי"ג מצות – ומי שאי אפשר לו לחזור את כולם בכל יום פעם אחת יחזור אותם על כל פנים בשבוע אחד

הש"ך זכרונו לברכה בהקדמתו לספר פועל צדק על התרי"ג מצות כתב וזה לשונו: מפני שראיתי בני עמינו אין משימין על לב להיות התרי"ג מצות שגורים בפיהם ולדעתי שזה כיוונו חכמינו זכרונם לברכה באמרם עתידה תורה שתשתכח מישראל על כן סידרתי לי ולבני גידלי ולדורותי, **ואתן אותם רשום בכתב אמת ובקצרה למען יהיה בניקל כל איש מישראל לקרוא אותם פעם אחת בכל יום ובזה יקויים לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך וגו' ומי שאי אפשר לו לחזור את כולם בכל יום פעם אחת יחזור אותם על כל פנים בשבוע אחד וכו', עד כאן לשונו.**

5. אשרי אדם יתמיד לקרותו בכל שבוע וזאת התורה הוא העולה כאלו קיים המצות

החיד"א בספרו שם הגדולים מערכת ספרים אות פ' סימן ה' כותב וזה לשונו: פועל צדק מהש"ך הוא קיצור המצות לדעת הרמב"ם בלשון הכתוב מסודר יפה ונחלק לזי"ן ימי השבוע ואשרי אדם יתמיד לקרותו בכל שבוע וזאת התורה הוא העולה כאלו קיים המצות שאינו יכול לקיימם במעשה.

עוד שם: וכבר בא חכם הגאון הרב שפתי כהן וסידר ספר קטן פועל צדק אקרי, סדר המצות וכו' ללמוד הסדר הזה בכל שבוע, ובאמת כי טוב לשמוע אל הכהן הגדול ואל ילוזו מעיניו המצות וכן כתב הרדב"ז בתשובה שעשה סדר קצר ברמזי המצות ותמיד הי' ספר זה באפונדתו לא יסור ממנו וכו', עכ"ל.

6. הרדב"ז הזהיר על לימוד תרי"ג מצות – וכהן משמיע ללמוד הסדר הזה [ספר פועל צדק] בכל שבוע ובאמת כי טוב לשמוע אל הכהן הגדול

הרדב"ז על לימוד תרי"ג מצות וכל קדושים עמו כמו שכתב בשם הגדולים (חלק ב' מערכת מ'), וזה לשונו: וכהן משמיע ללמוד הסדר הזה [ספר פועל צדק] בכל שבוע ובאמת כי טוב לשמוע אל הכהן הגדול ואל ילוזו מעיניו המצות.

וכן כתב הרדב"ז בתשובה שעשה סדר קצר ברמזי המצות ותמיד היה ספר זה באפונדתו לא יסור ממנו.

7. החתם סופר מזיר ללמוד התרי"ג מצות

בעל החתם סופר זי"ע בצוואתו לבניו הזהיר מאוד ללמוד תמיד מנין המצות בדרך קצרה כאשר כתבם הרמב"ם בתחלת ספר המדע עיין שם, שם הגדולים (חלק ב' מערכת מ').

8. אשריו הקורא אותו בכל שבוע

בספר עבודת הקודש (במורה באצבע) כתב סדר המצות קצר שסידר הש"ך סדר קצר נאה ויאה לא יעבור מלקרות ולשנות בו ואשריו הקורא אותו בכל שבוע עיין שם עוד.

9. למען תהיה תורת ה' בפ"ך – היה נוהג לחזור אותם בכל יום עד שכולם שגורים בפיו בעל פה

השל"ה (במסכת שבועות) כתב: למען תהיה תורת ה' בפ"ך ראיתי אחד מהמדקדקים שהיה לו רושם תרי"ג מצות בקונטרס קטן והיה נוהג לחזור אותם בכל יום עד שכולם שגורים בפיו בעל פה והיה יודע מצוה פלונית הוא מצוה מ' או ס' או כ' או כיוצא בזה וכל מי שמנדב לבו לאהבת התורה יעשה כן, עד כאן לשונו הקדוש.

10. כל הירא את דבר ה' ישית לבו להרגיל עצמו בקריאת התרי"ג מצות

בספר אלה המצות ממהר"ם חאגיז (בהקדמה) כתב וזה לשונו: ולכן גמרתי לכתוב אלה הדברים בספר להיות בידם מפתח שמכח הלימוד התדירי יהיו המצות שגורות בפיו ולבו שוין לטובה לקיים מה שנאמר ושננתם לבניך ודברת בם וכו' עד כאן לשונו [וגם זה לא הביא בספר ברית משה הנ"ל], ועיין שם (במצוה תי"ט) שמלמד דעת לכל הירא את דבר ה'

שישית לבו להרגיל עצמו בקריאת התרי"ג מצות בכל יום עיין שם באריכות יותר.

11. ראוי לאדם שיקבע על כל פנים יום אחד בחודש על החזרה של התרי"ג מצות

בספר יסוד ושורש העבודה (שער ו' פרק ג') כתב מצאתי אומר קלוס ומשובח בספרים שחיוב גדול על האדם להיות בקי בכל התרי"ג מצות דרך כלל בעל פה ממש, לכן ראוי לאדם שיקבע על כל פנים יום אחד בחודש על החזרה של התרי"ג מצות בספר אור השנים וכו' עיין שם.

12. נכון לגמור תרי"ג מצות בכל שבת

בספר קטן דרך חיים מחד מגדולי קדמאי כתב נכון לגמור תרי"ג מצות בכל שבת באיזה חדר המוסגר בענין המצות בספר תיקון ליל שבועות או בשאר ספרים וראוי לרשום לו תרי"ג מצות בקיצור נמרץ כסדר התורה ולחזור אותן בעל פה ולגמור אותן בעל פה בכל שבת באשר דלכולא עלמא בשבת נתנה התורה עד כאן לשונו.

13. בכל שבת קודש בבוקר היה גומר התרי"ג מצות

מנהגו של מרן הגאון הקדוש בעל ייטב לב זצ"ל היה, שבכל שבת קודש בבוקר היה גומר התרי"ג מצות.

14. תהיו זריזין בניי להיות בקיאים בספר מצות השם

בספר רחמי האב כתב ותהיו זריזין בניי להיות בקיאים בספר מצות השם לדעת כל מצוה בעל פרטיה.

15. לחזור אותם בין הפרקים ואחר התפלות ואחר הסעודה ובתוך הסעודה ותאחז בזה כל ימי חייך

ובספר הנהגות ישרות כתב: ראוי ללמד את המצות ולחזור אותם כמה פעמים להיותם ערוכים ושמורים אצלו ולהבין כל מצוה על בוריה בכל דיניה ודקדוקיה על דרך ושננתם וכו' ותלך בתחלה דרך קצרה ללמוד תחלה ראשי פרקים של התרי"ג מצות עד שיהיו ערוכים ושגורות בפוך גם בעל פה ולחזור אותם בין הפרקים ואחר התפלות ואחר הסעודה ובתוך הסעודה כדי לפטור את השלחן מדברגי תורה תחזור איזה מצות ותאחז בזה כל ימי חייך ויהיו חרותים על לבך ובפרט בפוך ובלבבך ובשכלך ואל תשכחם ובזה תרוויח עוד דבר אחד מה שכתב בספר התוכחה טוב להיות שגור בפוך איזה מסכת בעל פה ולא דוקא ככתבה וכלשונה אלא אפילו מקצתה אפילו אשכנ"ז כדי שתוכל לחזור בעל פה אם אין לך נר וספרים וכו' ולא תשב בטל עד כאן לשונו, ותוכל לצאת זה על ידי לימוד המצות בדרך קצרה שיהיו נזכרים בפוך ואז יהיו לך ללמוד בעל פה בזמנים הנ"ל, ועל פי זה יהיו חרותים על לבך עיין שם באריכות מזה.

16. יגמור בכל שבוע תרי"ג מצות

בספר דרך חיים הנ"ל כתב: יגמור בכל שבוע תרי"ג מצות לחזור באיזה ספר דהיינו בכל יום מאה מצות ובשבת י"ג ובזה יהיו בכל עת נגד עיניו, יהיה לו בכל יום עת קבוע ללמוד השייך לתרי"ג מצות כפי הרשום בספר עיר מקלט או בשאר ספרים.

17. בעל קב הישר מזהיר על לימוד תרי"ג מצות

בקב הישר (פרק ג"ן) כתב: גם כן הוי רגיל בלימוד תרי"ג מצות.

18. לחזור בכל חודש תרי"ג מצות

בספר ברכת הארץ בשם הרב הקדוש מורנו הרב ר' מנחם מענדל זכרונו לברכה מטבריא ללמוד תרי"ג מצות ולהיות בקי בהם על כל פנים לחזור בכל חודש תרי"ג מצות.

19. צריך להשלים תרי"ג מצות במעשה ובדיבור

ובמחשבה

באור הישר שבסידור הרמ"ק זכרונו לברכה כתב צריך להשלים תרי"ג מצות במעשה ובדיבור ובמחשבה ולכן יש ללמוד יד הגדולה להרמב"ם או סמ"ג וסמ"ק שיש שם ביאור התרי"ג מצות.

20. יחשב לפני היוצר כל כאילו גמר ולמד כל דיני המשנה

בש"ס ופוסקים כי אחר המרבה

בספר דרך פקודיך (הקדמה ד' אות ו') כתב וזה לשונו: מהראוי לכל אדם ללמוד בספרי מוני המצות כגון ספר הסמ"ג, ומי שדעתו קצר גם לזה ילמוד בדברים הקטנים מוני המצות כגון ספר אלה המצות וספר מצות השם וכל אחד יראה לחדש בשכלו כפי אשר מן השמים איזה דינים מחודשים בכל מצוה ומצוה ואיזה טעם בכל מצוה ותחשב לו לצדקה ויחשב לפני היוצר כל כאילו גמר ולמד כל דיני המשנה בש"ס ופוסקים כי אחד המרבה וכו' עיין שם.

21. וראוי ונכון להזהיר את המלמדים שילמדו אותם את תלמידיהם

החיי אדם בהקדמתו לספרו זכרו תורת משה כותב וז"ל: וראוי ונכון להזהיר את המלמדים שילמדו אותם את תלמידיהם וכו' וחנוך לנער על פי דרכו עד שיהיו כל המצוות שגורים בפיהם בדרך כלל וכו', עכ"ל.

22. החובת הלבבות בשער חשבון הנפש פ"ב כתב וז"ל:

ועל המאמין לחשוב עם נפשו כמה שהוא חייב לאלקים ית' וידקדק בדבר בתכלית יכלתו וכפי השגתו ממנו ומה שיגיע אליו במעשה ישתדל בו ויטרח ומה שלא יוכל להשיגו במעשה ישיגהו בידיעה ויתאוהו (ויכסוף אליו בלבו) כמו שכתוב דוד המלך עליו השלום אחלי יכונו דרכי לשמור חקיך ע"כ.

23. הבעל מחבר פירש מרפא לנפש על ס' חובת הלבבות

בספר הזכירות שלו ובזכירת מתן תורה כתב וז"ל:

וראוי לכל הירא את דבר ד' להיות לטוטפות בין עיניו כל התרי"ג מצוות מפני כמה תועלת הנמשך מזה: הא' כי כשאדם יודע וזוכר המצוות מקיים כל אחד בזמנו אבל אם אינו יודע אותם ואינו זוכרם איך יקיימם כי אין בור ירא חטא וכתוב וזכרתם ועשיתם וכתוב במלך וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה אותו. והב' כבר ידוע מאמר חז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכן הוא בשאר המצוות מה שאין ביכולת האדם לקיימם בפועל יצא ידי חובתו בלימודה וכו' עכ"ל.

24. הברית משה על הסמ"ג עשין י"ב כתב שם:

מצות עשה ללמוד בנו תורה ומצוות, זה קאי על התרי"ג מצוות שגם זה חייב האב ללמד את בנו והרב לתלמידו וכן מלמד תינוקות עם התינוקות שלו עיין שם.

25. יזהר להסתכל בכל יום בתרי"ג מצות

בספר אור צדיקים בספר מוסר כתב וזה לשונו: יזהר להסתכל בכל יום בתרי"ג מצות לקיים כל מה דאפשר ועל מה שעבר יתחרט חרטה גמורה ויקבל על עצמו לתקן המעוות בכל כחו וכו' עד כאן לשונו עיין שם.

26. כתב בספר שבט מוסר (פרק מ'): מצאתי בכתבי קודש מקדושים אשר בארץ הק' המה בענין כשאדם כותב מצוה יאמר יהי רצון ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיהא חשוב ומקובל לפניך כתיבת מצוה זו שהוא כך וכך כאילו קיימתי אותה כהלכתה בכל תנאיה ופרטותיה ויהא מתוקן אותו העבר מרמ"ח אברים שמרמזת מצוה זו מהרמ"ח מצות עשה עליו כדי שאזכה לעלות למעלה למקום שמצוה זו מרמזת שם בעולם העליון ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. עד כאן.